

یاسین بسل نا شاعری نادر وشم

ناصر بلوچ

ایم فل اسکالر، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

ڈاکٹر حیدر رضا

اسٹینٹ پروفیسر، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

Abstract

Yaseen Bismil is one of the renowned poets with a unique diction in Brahui as well as in Balochi poetry. Five books of his poetry have been published by different Academies in Brahui. Bismil illustrated the social issues and the grievances of the needy and destitute people in his poetry. In his Balochi poetry, he has covered the themes like troubles of society, love and affection, countenance and complexion, grief and grievances. In this paper all aspects of Bismil's poetry will be focused to demonstrate the diction of his poetry.

Keywords: Yaseen Bismil, Brahui poet, Diction, social issues

براہوئی زبان اٹ منه شاعر اس ہندن ہم اریر، ہر افتے نن 'فل ٹائم شاعر' پانگ کینه، او قتیان اسٹ اس یاسین بسل عہم پانگک۔ بسل ناج آزند شاعری نادا پارا پار آن تدینگا۔ یاسین بسل فیض محمد نا ارائی کوئٹہ کوئٹہ ودی مس۔ اونا شاعری ٹی بے کچ لاغنی تادرشانی خنگک۔ دا وخت اسکان یاسین بسل نابراہوئی ٹی پنج شعری مجموعہ شینک مسنوا۔ ہر افتے اولیکو شعری مجموعہ "گیاداں ناپھل"، یو کہ دا کتاب 1992ء یو براہوئی ادبی سوسائٹی نا کنڈ آن شینک مس۔ اوکان پداوفتا ایلو کتاب "ناز بو" ہم ہند اسال یعنی 1992ء یو براہوئی اکیڈمی پاکستان نابندو بست اٹ شینک مس۔ دا کتاب چار بندی تا مجموعہ اسے۔ ولدا اونا کتاب "ٹلو جان" 1998ء یو شینک مس۔ دا کتاب عہم براہوئی ادبی سوسائٹی پاکستان شینک کرے۔ دا کتاب اٹ شینک مرک آنظم آک چنا

تے کن نوشتہ کنگانو۔ 2002ء ٹی اونا شعری مجموعہ اس ”دیوان بسل“، ناپن اٹ براہوئی اکیدی می پاکستان ناپارہ غان شینک مس۔ اوکان پدولدا براہوئی اکیدی می پاکستان ناکنڈ آن اونا سہ پین شعری مجموعہ اس ”دونخواز“، ناپن اٹ 2005ء شینک مس۔ بسل بلوچی ٹی ہم شاعری کریئے۔ اونا بلوچی شاعری ناکتاب ”ہون عارس“ 2007ء ٹی بلوچی اکیدی ناپارہ غان شینک منے۔

یاسین بسل نابارواٹ براہوئی شاعری ناجاچ ۽ ٻوک آتا کنڈ آن ہم گچین ۽ خیال مونی بسنو، واوفتارِ داٹ بسل اسہ گچین ۽ شاعر اسے، دن که جو ہر براہوئی نوشتہ کیک کہ ”براہوئی شاعری نابارواٹ پچ ۽ جائزہ اس کنا نظر آن گدر یتگئنے۔ اگہ آہاتو اینو براہوئی شاعری نامعيارنا بحث مون آبرو سس۔ ہندامعيار نئے بیرہ فن عروض (بدلچ) مگر تخلی استعارہ و ترکیب نابارواٹ مرے ہمو براہوئی شاعری نا گچین آمعيارنا اسہ شاعراس یاسین بسل ۽ پانگ کینہ۔ (براہوئی 2002: 91) جو ہر براہوئی چونکہ سندھ انار پینگوک اسے، ہنداسوب آن اونا لوز و ستر آتا ہائی سندھی ناوڑ ۽، او یاسین بسل نابارواٹ انت پانگ خواہسنے، اونا اگہ وضاحت مرے، تو او پانک کہ یاسین بسل براہوئی زبان نا ہمو شاعر آتیان ۽، ہر انا شاعری فن عروض توں ہم گرچ ۽ گندوک ۽۔ او پانک کہ بسل نا شاعری ٹی ترکیب و استعارہ غاک ہم بھاڑ گچین اٹ و آب اٹ مونی اتنگانو، ون پانگ کینہ کہ بسل براہوئی زبان نا گچین انجکا شاعر آتیان اسٹ اسے۔

عبد الجبار یاز بسل نابہت نوشتہ کیک کہ ”یاسین بسل نا شاعری تینا اسہ جتائے شاعری اسے۔ داشاعری ٹی زنداناویل آک غربی نزوری و حسن عشق نامونہ غاک اریر۔ داٹی پچ شک اف کہ یاسین بسل اسہ ہندن ۽ شاعر اسے کہ اونا شاعری ٹی عاشق ناغربی و نزوری ناحلوذ کر اس ارے۔ داشاعری ٹی یک محظوظ بڑو عاشق بھاڑ غریب و بے واک ارے“ (یار، 2002، 4) تینین اٹ بسل نازند ہراوڑ تدینگا نے، تو اوتینا زندانا آدینک ۽ مون آیسے، او تینیٹ بے وس کس، تو اونا شاعری ٹی ہم ہندابے وسی نادرک خنگک۔ ولدا ہر ازند ۽ اوختا سس، وہندن او تینا دا پارا پار آن ہر اچا گڑ دع خنا کہ تو او، اوڑ ان بھاڑ جتائس۔ اونا بے وسی و اونا کیب انا بندغ آتا آسراتیک تینین اٹ اودے سجفنگ آبیوس کریرہ۔ وہنداسجفنگ آتیان پددان خیال آک اونا لوز آتیٹی بدل مسرہ، ہر اڑ ان اونا نزوری و محظوظ یا چا گڑ دنا

حسن زیبائی و آسرایتیک مونی بسره۔

یاسین بُکل نئے بیرہ براہوئی ٹی شاعری کر کیه بلکن براہوئی تون اوار بلوچی زبان ٹی شاعری کر کیه او دا ھڑتوم آزبان تا اسے غزل گوشاعراس کس۔ او نا شاعری ٹی درد، سوز و گداز، مہر ان کا ھوتون او را ایلو شعری وزن نا گل پہلوک ساڑی ٹسُر۔ ہند اوڑاٹ او نا شاعری ٹی موسیقیت، رومانس تون او را ادبی ہمنی کچ آن زیات ساڑی کس۔ او تینا شاعری ٹی مہر و مریبت تون او را او را غم و خوشی، راج ان اویں آتا درشانی، راج ع جوان انگا کسراث راہی رو ان منگ ن سخن تسلکه۔ ہند اسوب آن او نا شاعری هر ہمو بندغ نا اُست اٹی جا گکه کروک ع هر اکہ اسہ دار اس او نا شاعری ع خوانانے۔

یاسین بُکل تینا شاعری ٹی درڈ دوڈ کھ، ویل آتے بیان کرینے، دُن کہ:

”دا بمباتے بارودے تتوکہ کس
اراکان ارڑے زمانہ هنا
ہمو دشمن ۽ نا کہ نا جان اس“

(بُکل، 2002، 60)

دا شاعری ٹی شاعر پارینے کہ اسہ ہندن ۽ وخت اس کس کہ ہر اٹی نن اسُل امن ایمنی ٹی رہیگا نہ۔ ولے داسہ ہرا وخت کہ سامنس ویکنا لو جی شونداری خنا تو دا ڑا توں او را بمب و بار دو آک بُس، امن ایمنی ہنا چڑا، ہراسہ بندغ اسٹ ایلو نا دشمن جوڑ مس۔

یاسین بُکل نا شاعری ٹی پنت و شون ہم ارے، دُن کہ:

اگر ”جوان“ چاس تینے
جوانیٹ پیش نی بر
ہر اسٹ تو مہر مابت دوستی
پُھہ مہ کہ ہندادے جوانگا کسر
در گزر کنگ جوانو ہیت سے
چاسہ دا پیتے کنا نی بے خبر

بے سمائی لاتمائی جوان اف
 توبہ کر مغروریان نی توبہ کر
 پین نا تکلیف یے تینا بلکہ نی
 زیبدارا زندے کپہ بے اثر“
 (بُل، 2005ء، 77)

شاعر تینا شاعری میں مہر و مرد بیت ناکا ہو تو ساپاگنک کہ بندغ آن ہر اڑ سکان کہ مریک مجت نا
 کلاہو عسر کے۔ مہر و مرد بیت کن الہی ۽ کہ بندغ تینا اخلاق ۽ جوان کے، ایلو بندغ آتے توں جوان ۽
 سلوک تختے، جوان ۽ رویہ اسیٹ پیش برے۔ بندغ کن بے سمائی۔ لاتمائی جوان ۽ گڑاس اف۔ انتہے
 کہ بندغ مش آن و دی مسٹنے ولادمش الی کا ہک۔ ہند اخاطر آن انسان ناداشان اف کہ او غور و تکبر
 اٹ زندع تیر کے۔ بلکہ عاجزی و انکساری اٹ تین زندع تدینے تاکہ سر سہی دوئی مرے۔ شاعر پاگنک
 کہ انسان کن الہی ۽ کہ او ایلو فتا تکلیف ۽ پین نا تکلیف سر پند مف بلکہ تکلیف یے تینا تکلیف خیال
 کے۔ ہند اکان اونا زند جوان و زیبدار مریک۔

اسہ پین غزل سے نہ بندائی پاگنک:

”مروئے جوڑ نا قسمت
 کہ تینٹ کیس نی ہمت
 بفک کاریم لی شہرت
 اگر کپس نی محنت
 سخا کر نیک نیت مر
 اصل مفروض بے پت“
 (بُل، 2002ء، 25)

یاسین بُل تینا شاعری میں محنت و ہمت ناکا ہو تو ساپاگنک کہ انسان ۽ بیرہ تینا قسمت آسیبو
 کروئی تو لوئی اف بلکہ انسان تینا قسمت ۽ تینا محنت اٹ جوان جوڑ کنگ کیک۔ بلکہ داڑ کن نیک نیتی

شروع تی۔ ہرا وخت کہ انسان نیک نیتی اٹ ہمت کیک، محنت کیک گڑا اُسل او بے پت مفک۔
یاسین بسکل ناشاعری ٹی خیال آتا گڑمی، شایبی ہم تینا مٹ تینٹھی دُن کہ اونا داغزل:

”اخہ نازٹ توار کیک کئے
غم تیان بے چکار کیک کئے
منیسہ کہ بریک او مونا
پھل و گلشن بہار کیک کئے
دیوہ یاداں ہر غم ۽ تینا
او گنوکی تو سار کیک کئے
کلتو سگت مریک ہرا وختا
اخدر زیددار کیک کئے
ہیت کلثون کیک نازٹ او
مر سے مہردار کیک کئے“
(بسکل، 2002، 121)

امر کہ پانگا یاسین بسکل ناشاعری ٹی گڑمی ارے۔ ہندن او تینا شاعری ٹی دا ہیت ۽ پک کریئے۔ بڑنوجہتہ مروک آشعر آتے ٹی او نا احساس آک پاش خنگرہ کہ تینا محبوب نابارواٹ پائک کہ کنا محبوب ہرا وخت نازٹ کئے تو اکیک تو ای مج آغم تے آن بے غم مریوہ۔ تینے ہند اخیال کیوہ کہ ای پھل و گلشن تبا غ سے ٹی اٹ۔

ایلو داغزل خواننگ نالائج ۽۔ یاسین بسکل بھلا ردیف آتے ٹی ہم بھاڑ جوان شاعری کریئے، دُن کہ:

”لگپ خدا کے کسے دا عشق نا مرض
گم گار کیک چے دا عشق نا مرض
چچ تمپک سما کہ ہشک بندغ ۽ امر
لگیک کس کسے دا عشق نا مرض“

(بُل، 2002ء، 67)

شاعر پائک کہ ہر اوخت کہ انسان نا عشق نایماری لگا تو ہندن چا کہ اونا زندانا چس گم گارمس
ہنا۔ عشق انسان ے ہشک کا ہک و لے انسان ے سما تمپک کہ اوڑ توں انت منگ ٹھی؟
اسے پین غزل سے ٹی داوڑ ردیف ے استعمال کریئے:

خن تیان نی مُر مریسہ جانان خدا حافظ
استان مُر مفیسہ جانان خدا حافظ

(بُل، 2002ء، 70)

شاعر تینا محبوب ے پائک کہ داسہ نی کاسہ کنا خن تے آن مُر مریسہ نا خدا حافظ۔ ولدا پائک
کہ اے کنا محبوب نی اخہ در کہ کنا خن تے آن مُر مریس و لے کنا اُست آن اُسل مُر مفیسہ۔ ای نے
چچ ے وڑ اسے اٹ گیرام کنگ کپڑہ۔

یاسین بُل نا چار بند یک ہم تینا مٹ تینیٹ ے۔ دُن کہ دا ارا چار بندی شامل کنگرہ:

”نقاب ے مچٹ کس نمریفیسہ جوان اس
نا اُستے ذرس ریفیسہ جوان اس
نن ہم نا عشق ے نا ظالم خلوکن
نن کس نثون گدریفیسہ جوان اس“

(بُل، 1992ء، 8)

شاعر تینا محبوب ے پائک کہ نی ہند اخس تو کر کہ مچٹ اس تینا مون آن نقاب ے سُرف۔
انتے کذن نا عشق اندا خلوک اُن۔ مچٹ تو نا اُست ے ریف۔

ارٹیکیو چار بندی:

”ڈدیگاٹ پٹاٹ ہر پارہ غا
کنه ملتو ڈرڈ غم تا دوا
خڑیکلی آ خن تا قسم زیب ے نا

تختنگانے خاير کنا رغ رغ آ،
(بمل، 13، 1992ء)

شاعر پائیک کہ ای تینا ہر پارہ غاگوئی کریٹ تینا محبوب ۽ پیٹاٹ ولے اونا ڈس کئے ملتوا۔
ولے ای امر کیو کہ او کنا غم تادوارو ۽ اوناجتائی ٹی کنا است، خاير آنبار ہشتنگ۔
ہندن اوفاق پچھاتے کن نوشته کروک آنطم آتی ہم بھلوچس اس ارے۔ دُن کہ ”پشی وہل“،
ناعنوان اٹ نوشته کیک:

”پشی اس پارے ہل ے سنگت مرین
پیش تم کشوں بر چکر خلین
ای تو دا کاریم ے ہلانٹ اسل
باودی ے تینا سلانٹ اسل
اف کنے سنگت ای جیرانٹ اسل
اسٹھ گنده ولے جوانٹ اسل
بر کہ کہ ہڑتوماک دو پہ دو ٹی ہلین
پارے اودے ہل نی چالا خس امر
پیش تماٹ پیشن آ ای ہم اگر
نه سلیوہ ای و نہ است و جغر
جوانيٹ ای چاوه نے او بے خبر
نے کونگا تون امر سنگت مرین“

(بمل، 12، 1998ء)

یاسین بمل پچھاتے تون مخاطب مرسا او فتے ہل و پشی ناقصہ عبفک کہ اسہ پشی اس ہل اسے
سنگت منگ ناسلہ خلک۔ ولے ہل تو چاہسکہ کہ پشی کنا دشمن ۽ اور کن تون سنگت مریک۔ ضرور دائی
گڑ اس ارے۔ ولے پشی اونا است ۽ ہلنگ کن بھاز ہیلہ و بہانہ کریکہ کہ ای امر مہالوئٹ داسہ

همون اف۔ ای تینا مسٹ اناد عادت یعنی ظلم ۽ الانت۔ و لے هم ہشار کس، ہشاری آن کاریم ہلسا پارے کئی تو بھاز ہشار اس و لے ای چاوہ ک پیش پیش تماٹ کنا سوتے آن گچ اس ہم بچپک۔ یاسین بُکل نابوچی شاعری ٹی ہم بھاز کڑمی ارے۔ مثال کن او فتا بلوچی شاعری ناداغزل:

بے قراران بے قراران چون کنان
درداران درداران چون کنان
روچ وشپ فریاد ۽ کنتین دل منی
آتکه گین وشین بھاران چون کنان
پیش واران من کیا درد و غمان
گو غمو دردان اوواران چون کنان
زیرداران پر ہما روچان دل
نشتہ گان من انتظاران چون کنان
نین رذنا نو منی ذردے تھا
چے دل ۽ گلا ٻساران چون کنان
کے نہ زانیت بے وسیں بُکل منان
کنت لکھ کسے آبرمن بے تواران چون کنان“

(بُکل، 2007ء، 78)

یاسین بُکل براہوئی شاعری ٹی رومانیت کس، ہمور و مانویت بلوچی شاعری ٹی ہم ساڑی ۽۔ تینا محبوب ۽ پاٹک کہ ای نے کن بھاز بے قرار اٹ۔ حیران اٹ کہ نے آن بیدس امر کیو۔ ای ناجاتی ٹی دے ون ہونو گه فریاد کیوہ۔ پاٹک ای ہمیشہ نا انتظار اٹی تو لوک اٹ کسر آہر وہ کئی ہراتم بریسے۔ کس اس دا تپک کہ بُکل اخہ در بیوس ۽ نامحت نا پلو یڑ اٹی اے۔ براہوئی نادے بے مٹ آشاعر یاسین بُکل 71 سال نامعمر ٹی 24 فروری 2011ء نادے آکزیت کرے۔

ڪھڻيا

ياسين بُڪل براهويٰ ادب نا اسے جوان ۽ شاعر اس ٿئـ. دا كان بـيدـس او بلـوـچـي ٿـي هـمـ جـوانـ
شـاعـريـ كـرـيـنـ. هـنـگـنـهـ توـ بـڪـلـ ۽ بـراـهـويـ زـبـانـ نـاـهـمـ شـاعـريـ آـتـيـانـ پـاـنـگـ مـرـيـكـ هـرـاـكـهـ تـيـنـاـ حـاسـيـتـ ۽
تـيـنـاـ سـرـحـاـلـ جـوـرـكـرـيـنـوـ. بـڪـلـ نـئـيـهـ مـهـرـ وـمـرـيـهـتـ وـرـوـمـانـوـيـتـ نـاـتـاـثـرـمـونـيـ اـيـسـنـ، بـلـكـنـ اوـ چـنـاـتـهـ کـنـ هـمـ
شـاعـريـ كـرـيـنـ، وـدـاـشـاعـريـ هـمـ دـنـ سـادـهـ اـفـ کـهـ چـنـاـتـوـخـتـ تـيـرـيـ مـرـيـ. دـنـ کـهـ پـشـيـ وـهـلـ اـنـاـقـصـهـ ۽،
اوـ ٿـاـلـمـ وـمـظـلـومـ، مـحـکـمـ وـحـاـكـمـ وـهـنـدـاـوـرـاـجـتـاـطـقـهـ غـاـتـهـ نـشـانـ ٿـنـنـگـاـنـ، وـپـانـگـاـنـ کـهـ بـڑـاـنـاـ طـقـهـ مـاـمـ
شـيـفـڪـوـ طـقـهـ ۽ رـيـلـڪـ وـتـيـنـاـ کـارـيـمـ ۽ کـلـنـ. نـنـ پـاـنـگـ کـيـنـهـ کـهـ بـڪـلـ نـاـشـاعـريـ مـيـهـ وـخـتـ تـيـرـيـ اـسـ اـفـ، وـ
هـنـدـنـ اوـ نـاـشـاعـريـ ٿـيـ فـلـرـوـخـيـالـ، شـعـرـيـتـ، وـفـنـ وـفـلـرـكـلـ اـنـاـمـشـاـلـ آـكـ رسـيـنـگـرـهـ.

كتاب آڪ

بـڪـلـ، يـاسـينـ (2005) "دوـخـوارـ" بـراـهـويـ اـكـيـڈـمـيـ کـوـئـيـهـ، ۽

بـڪـلـ، يـاسـينـ (2007) "هـونـ عـارـسـ" بلـوـچـيـ اـكـيـڈـمـيـ کـوـئـيـهـ، ۽

بـڪـلـ، يـاسـينـ (2005) "دوـخـوارـ" بـراـهـويـ اـكـيـڈـمـيـ کـوـئـيـهـ، ۽

بـڪـلـ، يـاسـينـ، (1998) "ظـلـوـجانـ" بـراـهـويـ اـدـبـيـ سـوسـائـطيـ کـوـئـيـهـ، ۽

بـڪـلـ، يـاسـينـ (2002) "ديـوانـ بـڪـلـ" بـراـهـويـ اـكـيـڈـمـيـ کـوـئـيـهـ، ۽

بـڪـلـ، يـاسـينـ (1992) "ناـزـبوـ" بـراـهـويـ اـكـيـڈـمـيـ کـوـئـيـهـ، ۽